

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет мистецтва і дизайну
Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій

Галузь знань
Спеціальність
Назва освітньої програми
Рівень вищої освіти

03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Культурологія
Третій освітньо-науковий рівень

Розробники і викладачі	Контактний телефон	E-mail
доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін, кандидат педагогічних наук, доктор мистецтвознавства Татарнікова Анжеліка Анатоліївна	067-275-15-47	angelikatatarnikova75@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

У курсі «Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій» розглядаються проблеми сутності сучасної культури, провідні концепції щодо її походження, схем культурно-історичної динаміки, а так само, аналіз сучасної цивілізаційної теорії, що визначає межі суперечностей і сумісності соціокультурних засад цивілізацій Сходу і Заходу та порушує актуальні питання перспектив розвитку сучасного світу.

Поняття «культура», вивчення якої занурює у світ духовних цінностей, дає змогу осмислити в єдиному комплексі міфологію, релігію, філософію, історію, мистецтво, етичні й естетичні норми та цінності, у міжнародному інтелектуальному дискурсі вживається поряд зі словом «цивілізація» (як невіддільної складової історичного розвитку людства), що вимагає ґрунтовного з'ясування цих значень, їхнього

співвідношення одне з одним і з тими смислами, які відповідають уживанню цих термінів, прийнятих у соціо-гуманітарних науках за всієї розмаїтті наявних у них шкіл і напрямів.

Дисципліна «Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій» належить до циклу обов'язкових освітніх компонент освітньо-наукової програми (ОНП) спеціальності 034 Культурологія та відіграє важливу роль у професійній підготовці здобувачів на третьому (аспірантському) рівні, оскільки: розширює загальний культурний кругозір, формує готовність до систематичної самоосвіти особистості, сприяє залученню до активної наукової діяльності. Сучасна освіта спрямована на формування фахівця, який є носієм культурних цінностей, сучасної культури та здатного до продуктивної художньо-творчої діяльності.

Освітня мета курсу «Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій» дає можливість на основі викладення фундаментальних проблем теорії та історії культури, передбачає формуванню системи знань про закономірності культурного процесу, як специфічного та унікального феномену людства; розгляд висвітлюваних питань з позицій процесів, практик в історії та сучасності цивілізацій; дозволяє пояснити культурні явища у ціннісно-смислових аспектах для набуття у здобувачів необхідних компетентностей концептуального розуміння місця і ролі людини в культурі.

Передумови для вивчення дисципліни: «Філософія», «Методологія та організація культурологічного наукового дослідження».

2. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

У процесі реалізації програми дисципліни «Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність (ІК):

ІК. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога-науковця, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань, а також уміння їх впроваджувати в якості культуролога-практика в освітню та соціальну сфери.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) та визначати шляхи їх реалізації.

ЗК 8. Здатність проводити власні оригінальні наукові дослідження, що містять наукову новизну, мають важливе теоретичне та практичне значення в сучасному культуротворчому процесі.

Спеціальні (фахові) компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність розуміти предметну область культурологічних досліджень та проводити незалежні наукові дослідження, орієнтовані на вирішення конкретних наукових та практичних завдань.

ФК 2. Володіння високим рівнем теоретичними (ідеї, концепції, теорії щодо культури), методологічними (напрями, підходи, методи) засадами наукового культурологічного знання.

ФК 3. Здатність використовувати сучасні наукові підходи та інструменти культурології, методи аналізу даних та інформаційні технології для проведення наукових досліджень.

ФК 7. Вміння презентувати та аргументувати результати власних наукових досліджень з питань культурології, включаючи письмові та усні доповіді, статті та монографії.

ФК 9. Здатність встановлювати міждисциплінарні зв'язки між блоками філософсько-історичного, культурологічного, мистецтвознавчого наукового пізнання для здійснення комплексного аналізу досліджень сучасних соціокультурних явищ та процесів.

Навчальна дисципліна «Актуальні напрями дослідження культури і цивілізацій» забезпечує досягнення **програмних результатів навчання (ПРН)**, передбачених освітньою програмою:

ПРН-1. Використовувати понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні засади та методичні прийоми для обґрунтування проблем та подальшого розвитку наукових культурологічних досліджень в галузі фундаментального та прикладного спрямування.

ПРН-2. Виконувати глибокий аналіз та оцінку культурних процесів та явищ у їхній історичній, сучасній та прогностичній динаміці.

ПРН-3. Вміти самостійно планувати, організовувати та виконувати комплексне культурологічне дослідження, ґрунтуючись на міждисциплінарному підході, встановлюючи взаємозв'язки між історичними, соціальними, мистецтвознавчими науковими напрями, вільно володіти міждисциплінарною методологією.

ПРН-7. Впроваджувати результати культурологічних досліджень у практику, популяризувати й поширювати їх значення у культурній та мистецькій сферах.

ПРН-11. Застосовувати культурологічні знання та навички у різних контекстах, включаючи участь академічних, державних, мистецьких, некомерційних та комерційних організацій у колективних науково-творчих проектах.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом			Вид заняття			Ознаки курсу			
ЄКТС	Всього годин	Аудиторних	Лекційні	Практичні (семінарські)	Самостійна робота	Курс (рік навчання)	Семестр	Форма навчання	Обов'язкова / вибіркова
5	150	56/26	28/14	28/12	94/124	1,2	2,3	денна/заочна	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Кількість годин

Назви змістових модулів і тем	денна/ заочна форма			
	Усього	у тому числі		
		Лекції	Практичні семінарські	самостійна робота
Тема 1. Актуальні проблеми теорії культури.	20	2/1	2/-	16/19
Тема 2. Основи цивілізаційної теорії.	20	4/2	4/2	12/16
Тема 3. Генезис і системи світогляду ранніх цивілізацій Сходу.	20	4/2	4/2	12/16
Тема 4. «Захід» і «Схід» як протилежні соціокультурні парадигми.	20	4/2	4/2	12/16
Тема 5. Цивілізація середньовічної Європи: християнський шлях культури.	20	4/2	4/2	12/16
Тема 6. Новоевропейська цивілізація: основні перетворення, культурне життя, еволюція духовної сфери.	30	6/3	6/2	18/25
Тема 7. Цивілізаційний розвиток на сучасному етапі: трансформації, проблема взаємодії, постмодернізм в культурі, наукова рефлексія.	20	4/2	4/2	12/16
Усього годин	150	28/14	28/12	94/124

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Аспіранти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі платформи «Zoom», «Moodle». Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізі інформації за курсом, з оформлення самостійних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Актуальні напрями дослідження культури та цивілізацій» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних, семінарських занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді презентацій, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної роботи	Форми самостійної роботи
<p>Тема 1. Актуальні проблеми теорії культури</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зміст, актуальність, особливості курсу 2. Культурологічні категорії: «культура», «цивілізація», «цінність», «ментальність», «ідентифікація», «універсалії культури», «культурний тип». 3. Проблеми співвідношення культури та цивілізації 	<p>Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення. Підготовка до семінарського заняття</p>
<p>Тема 2. Основи цивілізаційної теорії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні положення філософії культури О. Шпенглера 2. Концепція «круговороту локальних цивілізацій» А. Тойнбі. 3. Концепція «трьох хвиль» Е. Тоффлера. 4. Концепція «осьового часу» К. Ясперса. 5. Концепція ноосфери В.І. Вернадського – П. Тейяр де Шардена. 	<p>Ведення конспекту, аналіз текстових документів, аналіз концепцій. Підготовка до семінарського заняття</p>
<p>Тема 3. Генезис і системи світогляду ранніх цивілізацій Сходу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічні та соціокультурні передумови виникнення давніх цивілізацій. 2. Культурні досягнення ранніх цивілізацій Сходу (Месопотамія, Єгипет): матеріальна, духовна та художня сфери. 3. Художня та духовна культура Стародавньої Індії. 4. Філософсько-релігійні системи в культурі Стародавнього Китаю. 	<p>Підготовка наукової доповіді, презентації Підготовка до семінарського заняття</p>
<p>Тема 4. «Захід» і «Схід» як протилежні соціокультурні парадигми</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Візантійська цивілізація: виникнення та історично-культурні етапи розвитку. 2. Середньовічна культура Західної Європи. 3. Цивілізація Сходу в Середні віки. 3. Історико-культурологічний аналіз дихотомії Схід і Захід. 4. Шляхи розвитку країн Сходу після деколонізації. 5. Проблеми взаємодії цивілізацій останніх десятиліть: економічні, політичні культурні та релігійні фактори. 	<p>Підготовка аналітично-пошукових завдань завдань за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття</p>
<p>Тема 5. Цивілізація середньовічної Європи: християнський шлях культури</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Християнство як важливий фактор формування та розвитку. 2. Проблема універсальних духовних цінностей. 3. Світові релігії в історії цивілізації. 4. Архітектура, образотворче мистецтво, музична та театральна культура в системі християнського світобачення. 	<p>Підготовка аналітичного есе, робота з конспектами лекцій, написання тез. Підготовка до семінарського заняття</p>

<p>Тема 6. Новоевропейська цивілізація: основні перетворення, культурне життя, еволюція духовної сфери.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Модернізації Європи: цивілізаційний вимір. 2. Світоглядні засади культури Ренесансу. 3. Еволюція духовної сфери. Становлення «нової особистості». 4. Реформація та контрреформація: розвиток протестантської культури. 5. Стиль бароко в європейському мистецтві. 6. Світоглядні засади європейської культури та провідні художні напрямки в культурі XIX ст. 7. Основні тенденції розвитку культури XX ст. і нові форми мистецтва. 	<p>Підбір, аналіз та конспектування рекомендованої літератури, написання тез. Підготовка до семінарського заняття</p>
<p>Тема 7. Цивілізаційний розвиток на сучасному етапі: трансформації, проблема взаємодії, постмодернізм в культурі, наукова рефлексія.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Криза європоцентризму у XX столітті. 2. Масова культура, ЗМІ, «інформаційне суспільство» як фактори глобальної уніфікації. 3. Постмодернізм в культурі межі XX – XXI ст. 4. Проблеми діалогу культур в контексті сучасних цивілізаційних процесів 5. Місце релігії у системі духовних цінностей сучасних цивілізацій. 6. Україна в системі цивілізацій. 	<p>Підготовка доповіді, презентації. Зіставити різні погляди на основні проблеми даної теми. Підготовка до семінарського заняття</p>

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види контролю	Складові оцінювання
<p>Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні напрями дослідження культури і цивілізацій» передбачає: поточний контроль, який здійснюється:</p> <ul style="list-style-type: none"> - як усний контроль у вигляді індивідуального опитування, аналітичного есе, презентації, наукової доповіді; - як письмовий контроль в формі тестування, виконання практичних завдань. 	<p>50%</p>
<p>Форма підсумкового семестрового контролю - іспит</p>	<p>50%</p>

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування, індивідуальне опитування, презентації, реферати, усне повідомлення, наукова доповідь; розв'язання аналітично-пошукових завдань, практичних завдань; іспит.
--	---

8. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ АСПРАТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ

<i>Денна форма навчання</i>			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних, семінарських занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час проведення письмового тестування, демонстрації презентацій.	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять, перевірка конспектів навчальних текстів, усний контроль у вигляді індивідуального опитування.	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т. ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
<i>Підсумковий контроль:</i> екзамен			50
Всього балів			100

9. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ (ДЛЯ ІСПИТУ)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Аспірант виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Аспірант володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Аспірант відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;
- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Аспірант був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);
- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Аспірант був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи;
- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Аспірант володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу;
- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Аспірант не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		

64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Багатський В.В., Кормич Л.І. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття: Навч. посібник. К., 2004.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К, 2008.
3. Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів, 2006.
4. Гірц Кліфорд. Інтерпретація культур. К.: Дух і Літера, 2002.
5. Горбач О.Н. Доктрини зовнішньої політики: історія та сучасний розвиток. Львів, 2005.
6. Головащенко С. Історія християнства. К., 1999.
7. Дельєж Робер. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії. К., 2008.
8. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / Пер. з англ. К., 2008.
9. Дюбі Жорж. Доба соборів. Мистецтво та суспільство 980-1420 років. К., 2003.
10. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання. К., 2001.
11. Кислюк К.В., Кучер О.В. Релігієзнавство. К., 2004.
12. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К., 1998.
13. Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Цивілізаційний розвиток людства. К., 2007
14. Кузь О. М., Коротков Д. С. Геополітика: конспект лекцій. Х., 2008.
15. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна : особливості становлення та сучасні тенденції розвитку. К., 2010.
16. Лубський, В.І. Релігієзнавство: Підручник. К., 2008.
17. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: Навчальний посібник. К., 2012.
18. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації. -К., 2000.
19. Сучасне українство: цивілізаційні виклики та відповіді. К., 2015.
20. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: У 2 т. Київ, 1993
21. Українська та зарубіжна культура: Навчальний посібник / За ред. М.М. Заковича. К., 2006.
22. Шейко В.М. та ін. Історія художньої культури. Середньовіччя. Відродження. Харків, 2001.

23. Шейко В.М. Історія художньої культури: Західна Європа. ХІХ і ХХ ст. Х., 2001

Додаткова:

1. Алексєнко І. Світові цивілізації в історичній динаміці. Політичний менеджмент. 2004. № 3. С. 152–162.
2. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. К., 2014.
3. Балух В. О. Історія античної цивілізації. Чернівці, 2008.
4. Безклубенко С. Д. Етнокulturологія: Критичний аналіз теоретичних та методологічних засад. Київ: [б. и.], 2002. 287 с.
5. Борділовська О. А. Індія та процеси глобалізації // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2007. Вип. 70. Ч. 2.
6. Взаємовідносини понять «культура» і «цивілізація». Веб-сайт. URL: <http://www.ni.biz.ua...vzaimootnoshenie...i-tsvilizatsiya.html> (дата звернення: 27.04.2022).
7. Воропаєва Т. Українство в цивілізаційному ракурсі // Українознавчий альманах. 2012. Вип. 8.
8. Городня Н. Цивілізаційні чинники сучасного розвитку країн Східної Азії // Вісник Київського національного університету імені Тараса
9. Шевченка. Серія «Історія». 2011. Вип. 104.
10. Демчук Р. В. Культурологія: Тексти і контексти. Наукові записки НаУКМА. Т. 127: Теорія та історія культури. Київ: Видавничий дім «KM Academia», 2012. С. 13–19.
11. Добролюбська Ю. А. Методологія вивчення минулого соціуму очима історичної антропології. Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 2011. Вип. 26 С. 37–43.
12. Культура і цивілізація: протистояння ціннісних парадигм. Веб-сайт. URL: <http://www.prostranstvo.media.uk/kultura-vs-czyvilizacziya...> (дата звернення: 30.04.2022).
13. Культурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації / Борінштейн Є.Р. та ін.; за заг. ред. В.М. Пічі. 2-ге вид. Львів: «Новий Світ – 2000», 2005. 240 с.
14. Орлова Т. В. Історія сучасного світу: Навч. посіб. К., 2008.
15. Пітулей В. В. Культура і цивілізація: проблема співвідношення понять. Гуманітарні студії. 2012. № 14. С. 180–187.
16. Рубель В. Історія цивілізацій доколумбової Америки: Навч. посібник . К., 2005.
17. Сербіна Н. Динаміка розвитку цивілізацій в умовах глобалізації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія. Міжнародні відносини». 2013. Вип. 1 (40).
18. Татарнікова А. А. Алілуйна парадигма європейської культури і музики (від готики до сучасності) : монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 344 с.